

Száz éve hunyt el Bókay Árpád (1856–1919)

Dr. Bókay Árpád orvosprofesszor (1856–1919)

Dr. Bókay Árpád orvosprofesszor korának egyik jeles személyisége volt [1]. Neves orvosdinasztia tagja. Szakmai munkássága és közéleti szereplése révén kivívta korának és az utókornak is a megbecsülését. Az Országos Biológiai verseny napjainkban is az ő nevét viseli [2]. Ugyanezt bizonyítja, hogy a Bókaytelep nevű, XVIII. kerületi (pestszentlőrinci) városrész névadója. A Bókay-kert mindennap a lakosság rendelkezésére áll 6-tól 22 óráig. Naponta több százan, míg hétvégeken ezrek keresik fel pihenés és szórakozás céljával. Pestszentlőrincnek a legnagyobb üdülővezete, mely az ott lakók kedvenc

1. ábra | A Bókay-kert vázlatos térképe a Bókay-kert bejárati kapujánál Budapesten, a XVIII. kerületben

sétálóhelyévé vált az elmúlt száz esztendő folyamán (1. ábra). A Bókay-kertben egy szobra található.

Ez a városrész Bókay Árpád professzor tulajdona volt, melyet felparcelláztatott, s egyes területeket közhasználatra (például iskolaépítésre, templomépítésre) engedett át. A Bókay-kert szomszédságában húzódik a Bókay Árpád utca (2. ábra).

A Bókay Árpád Általános Iskolában (3. ábra) – 1181 Budapest, Wlassics Gyula utca 69. – 1902-ben kezdődött meg a tanítás; az intézményben emléktáblán örökítették

2. ábra | A Bókay Árpád utca a Bókay-kert mellett, Budapesten, a XVIII. kerületben

3. ábra | A Bókay Árpád Általános Iskola épülete (Budapest, XVIII. kerület, Wlassics Gyula u. 69.)

meg a nevét. Pestszentlőrinc-Pestszentimre is támogatta 2003-ban annak az emlékiratnak a kiadását, amely Bókay Árpád gyermek- és ifjúkori gazdag élményvilágába enged betekintést 1883-ig, kolozsvári működése kezdetéig [3]. Sajnos, az emlékirat e dátummal véget ér.

Bókay Árpád értelmiségi családból származott. Atyja, id. Bókay János (1822–1884; eredeti nevén Bock) nagyhírű gyermekorvos, korának mint ember és tudós egyaránt kimagasló alakja; öccse, ifj. Bókay János (1858–1937) gyermekgyógyász, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja lett. Bókay Árpád Pesten született, 1856. augusztus 15-én. Már orvostanhallgató korában Hoppe-Seyler (1825–1895) laboratóriumában dolgozott. Oklevelet 1879. november 29-én szerzett, de már korábban, 1878-ban Korányi Frigyes (1828–1913) oldalán gyakorol, 1879-ben Balogh Kálmán (1835–1888) mellett a gyógyszer-tani és általános kórtani tanszék tanársegéde lett. 1883 és 1890 között a kolozsvári egyetemen az általános kór-, gyógytan és gyógyszer-tan nyilvános rendes tanára. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület lapjában – a kísérletei alapján – a 'methaemoglobinról' publikál egy rendkívül színvonalas tudományos cikket [4]. Balogh Kálmán halála után, 1890-től a budapesti egyetemen a gyógyszer-tan tanára. A Magyar Tudományos Akadémia 1896-ban levelező tagjává választotta. 1897. április 11-én nemességet, családi címet és a „bókai” nemesi előnevet szerezte meg. Az Országos Balneológiai Egyesület alelnöke, majd elnöke. 1905-től a Budapesti Orvosegyesület elnöke. A budapesti Orient szabadkőműves páholy tagja 1902-től, majd 1915-től a magyarországi páholyok nagymestere. Alapelvét is mint a szabadkőművesek nagymestere fogalmazta meg székfoglaló beszédében [5]: „Minden anya, aki szül, külön megbecsülés és tisztelet tárgya legyen mindenki előtt. A többször szülő anyáknak kellene érdemjeleket osztogatni, s annál nagyobb, annál fényesebbet, minél több gyermeket tudnak nemcsak szülni, hanem bizonyos korig fel is nevelni.”

Ezen alapelv teljesült családi életében is. Feleségül vette Herrich Károly (1818–1888) miniszteri tanácsos lányát, Herrich Szidóniát (1863–1946). Házasságukból több gyermek született: bókai dr. Bókay Zoltán (1885–1955) gyermekorvos, a Debreceni Egyetem Gyermek-klinikájának igazgatója; bókai Bókay Nadine (1887–1957), férje verebélyi dr. Verebély Tibor (1875–1941), orvosdoktor, egyetemi tanár; bókai Bókay Judit (1892–1980), férje verebélyi Verebély László (1883–1959), műegyetemi tanár, az MTA levelező tagja volt. Testvére bókai Bókai János (1858–1937) gyermekgyógyász, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja volt.

A gyógyszer-tan, az élettan világhírű professzora. Elsősorban a gyomornedv-elválasztásra gyakorolt gyógyszer-tani hatásokkal, a gyógyszer-mérgezőkkel foglalkozott. Alapvető toxikológiai és balneológiai kutatásai, vezető szerepet játszott Budapest modern kori fürdőintézmény-rendszerének kialakításában.

1891-ben megalapítja a „Magyar Orvosi Archivumot”, amelyet anyagi áldozatokkal éveken át támogat, csak

hogy legyen hol megszólalniuk az egyre szaporodó elméleti kutatóknak; 1894-ben Kétly és Korányi professzorokkal megindítja és szerkeszti éveken át a nagy „*Belgyógyászat kézikönyvét*”, s oroszánrésze volt az 1909-ben megjelent III. kiadású Magyar gyógyszerkönyv szerkesztésében. 1894 és 1911 között többekkel az *Ungarisches Archiv für Medizin* szerkesztője.

1919. március 28-án a Tanácsköztársaság Közkutatás-ügyi Népbiztossága az állásából felfüggesztette. Elhunyt Budapesten, 1919. október 20-án.

Az áhítat csendje átváltott a döbbenet csendjére! 63 évesen meghalni a XX. század elején – egészséges embernek – nem szokványos eset. Miért? Bókay Árpádnak az értelmes gondolkodás alkotó ereje volt életének értelme. Az aktuális problémákat komoly alapra helyezve – nemcsak elgondolta, de a tervezést végigvitte, és elképzeléseit megvalósította.

Éppen alkotó élete csúcán érte a proletárdiktatúra, amely tönkretett minden alkotást, eszmét és tudást.

A jelenben, az orvostörténeti kutatásokban is a békebeli élet már csak nyomokban létező szakmai múltjába, szakadozó és időhézagokkal lehet betekintést nyerni, és akkor kitarul az a kontrasztos világkép, amely ennek a mélységében lapul.

Amit – Bókay Árpád akadémikus – évtizedekig épített, egy konszolidált világ kultúrájában, azt romba döntötték. Megfosztották munkájától, betöltött funkcióitól, társadalmi személyes presztízsétől. Mint minden alkotót, akit kismizmiztek, akit földönfutóvá tettek – azt ép ésszel nehéz elviselni. Ezt bizonyítja, hogy a társadalmi stressz átalakult, olyan súlyos lelki stresszé, hogy vélhetően annak az elviselhetetlenségébe – behalt.

Emlékét az utókor tisztelete övezi.

Irodalom

- [1] Vámosy Z. Árpád Bókay (1856–1919). [Bókay Árpád (1856–1919).] *Orv Hetil.* 1919; 63: 383–384. [Hungarian]
- [2] Vincze J. Árpád Bókay. In: Vincze J. (ed.) We remember our physicians, 29. [Bókay Árpád. In: Vincze J. (szerk.) Emlékezünk orvosainkra 29.] NDP Kiadó, Budapest, 2016; pp. 287–288. [Hungarian]
- [3] Buza P. (ed.) This Bókay seems to be an intelligent man! Illustrious doctor from the ancient Pest. [Ez a Bókay, úgy látszik, intelligens ember! Egy jeles orvos a régi Pestről.] Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht., Budapest, 2003. [Hungarian]
- [4] Bókai Á. Does methaemoglobin formed in living blood under chloric acid cali poisoning? [Képződik-e methaemoglobin az élő vérben chlorsavas kali mérgezésnél?] *Orv Természettud Ért.* 1887; 9: 1–7. [Hungarian]
- [5] Bókay Á. Path, life and truth, inaugural of grand-master of Hungarian free-masons. [Az út, az élet, az igazság. A magyarországi szabadkőművesek nagymesterének székfoglaló beszéde.] Budapest, 1915. [Hungarian]

Vincze János dr.
ndp@t-online.hu